

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, בשיחות, בנגלה ובחסידות

שנת פ"ט

שמיני

גליון 3 (שפ"ז)

יצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראַי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושבע לבריאה

ב"ה. עש"ק פרשת שמילני מבה"ח אליר התשמ"ז.

ת ו כ ן ה ע נ ל נ י ם

ש ל ח ו ת

- ד צער בעלל חים דאורליתא.
- ה חיוב חינוך מן התורה.
- ו בענין הב"ל.
- ז שכרותו של לוט.
- ז מצוות קידוש החודש.
- ח הערה בהגדת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
- ט צירופל שם הול' ואדנ"ל.

ח ס ל ד ו ת

- י הערה בלקולו"צ - זח"ג פ' צו.

ק ו נ ט ר ס ל " א נ ל ס ן

- יא עבודת האתכפיא לעת"ל.

פ ש ו ט ו ש ל מ ק ר א

- יב בריש הפרשה.

- יב טו, א.

יד.....	ט, ב.....
טו.....	ט, ז.....
טו.....	י, ג.....
טז.....	שם.....
טז.....	יד, ד.....
יז.....	י, לב.....
יז.....	י, טז.....
יח.....	יא, לט.....
יט.....	יא, א.....
יט.....	שם.....
יט.....	יא, מג, יא, מד.....
כ.....	בסיום הפרשה - יא, מד-מה.....

רשימת בילאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירש"י דפ' תזו"מ. כא

ש ו נ ו ת

השוואות נוסח פירש"י מ11 דפוסים וכת"י..... כה

תשובה להערות בספרי אג"ק..... לג

ש ל ח ו ת

א. במה שהוזכר בהתוועדות דאחרון של פסח, בנוגע לצער בעלי חיים, דהרמב"ם בס' היד לא כתב אם סבירא לי' שהוא מדאורייתא, ורק במורה נבוכים כתב כן בהדיא.

יש לפרש בזה, דבהל' רוצח פלי"ג ה"ט (בנוגע לדין פריקה וטעינה) פסק הרמב"ם בבהמת גוי והמשא של ישראל אם היה הגוי מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה וכו' וכתב בהכס"מ שם דכיון דקלימ"ל דצער בע"ח דאורייתא, עכצ"ל דכוונת הרמב"ם דאינו זקוק לה היינו רק לענין טעינה, אבל בפריקה חייב משום צער בע"ח עי"ש, נמצא לדעתו דגם הרמב"ם סב"ל דצער בע"ח דאורייתא, אבל בס' לחם יהודה בהל' רוצח שם האריך להקשות ע"ז, ומסיק דהרמב"ם סב"ל דצער בע"ח לאו לדאורייתא עי"ש, וכ"כ במרכבת המשנה שם, וכן במנ"ח מצוה פ' ועוד.

אבל במורה נבוכים (ח"ג פלי"ז) כתב וז"ל: ואמנם אמרם צער בעלי חיים דאורייתא, מאומרו על מה הכית את אתונך וגו' הוא על דרך ההשלמה לנו, שלא נלמד מדת האכזריות ולא נכאיב לבטלה ללא תועלת, אבל נכוון אל החמלה והרחמנות וכו' עכ"ל, מבואר בזה דסב"ל דצער בע"ח הוה דאורייתא (וראה בההערות על המנ"ח מהגר"י לזינער מצוה פ' שהעיר מזה). נמצא מזה דבנוגע לשיטתו בס' היד יש חולקים אם סבירא לי' דהוה דאורייתא או לא, ובמורה נבוכים כתב בהדיא דהוה דאורייתא, כפי שהוזכר בהשיחה.

ולכאורה אפשר לתווך בזה עפ"י מ"ש בס' מנחת סולת שם דדעת הרמב"ם בכלל דצער בעלי חיים דאורייתא, מ"מ לענין פריקה ליכא חיוב משום צער בע"ח, דאינו מחוייב לפרוק ולצער עצמו כדי לבטל מהבהמה הצער, דאינו מצווה להחיותה, רק עיקר החיוב הוא משום האדם כמ"ש הרמב"ם שם הי"ד: "מצוה לפרוק ולטעון עמו ולא לנינו נוטה למות שמה ישתהה בשביל ממונו ויבוא לידי סכנה כו' ע"כ, ואינו מחוייב משום צער בע"ח, (ועפ"ז מובן למה קבע הרמב"ם דינים אלו דפריקה וטעינה בהל' רוצח ולא בהל' אבידה, וראה שו"ת הרדב"ז סי' תשכ"ח) עי"ש בארוכה, ועד"ז כתב באור שמח שם. ולפלי"ז יוצא דאף דבהל' רוצח סב"ל דאינו חייב לפרוק משום צער בע"ח דאורייתא, וכפי שהאריך בלחם יהודא הנ"ל ובמנ"ח, מ"מ אי"ז סותר למ"ש במורה נבוכים, כיון דבאמת

כן סב"ל להרמב"ם דצער בע"ח דאורייתא.

ועי' גם בס' חסידים סי' תרס"ו שכתב: כל מעשה גרמות שאדם גורם צער לחבירו נענש, ואף אם יעשה צער על חנם לבהמה כגון שמשים עליה משאוי יותר מאשר יכולה לשאת ואינה יכולה ללכת ומכה אותה, עתיד ליתן את הדין שהרי צער בע"ח דאורייתא, כתיב בענין בלעם על מה הכית אתונך וכנגד שאמר לו לו יש חרב בידי כי עתה הרגתיך, לכן נהרג בחרב, ואנה הוזהר שהרי בבני נח לא מצינו ורדו, לאדם שלא הותר לו בשר תאוה נתנה לו רדייה, אבל לבני נח שהתיר להם בשר תאוה לא נתנה לו רדייה כו' עי"ש, וזהו ע"ד מ"ש במורה נבוכים הנ"ל, ועי' במקור חסד שט' להגר"ר מרגליות (אות ז) דמה שהעלה רבינו שב"נ מוזהר על צער בע"ח הוא דין חדש, ומביא ראי' לזה מחולקין ז, ב, עי"ש ועי' גם בס' בריית יעקב סי' כ"ה בארוכה, ואכמ"ל.

*

ב. ב) בהמדובר בענין חינוך שיש חיוב מה"ת על הקטן להכין א"ע לגדלותו שיוכל לקיים את המצוות מיד כשיגדיל בתור הכשר מצוה אלא דמ"מ אי"ז מצוה מה"ת, ודומה למצוות תפילין דבודאי ישנם דברים שצריכים לעשותם בכדי שיהי' לו תפילין כגון עיבוד העור לשמה וכו', ומ"מ אי"ז ענין של מצוה, כל המצוה היא ההנחה, עד"ז הוא בעניננו, דאף שיש עליו חיוב להכשיר א"ע, מ"מ אי"ז מצוה מה"ת.

ולכאורה יל"ע, דהלא הטעם דקטן פטור מן המצוות הוא משום דלאו בר דיעה הוא, וכמ"ש רש"י בחגיגה ב, א, בד"ה חוץ מחש"ו, דלאו בני דיעה נינהו ופטורים ממצות, ועי' גם רמב"ם הל' תשובה פ"ו ה"א, וברמב"ם הל' חגיגה פ"ב ה"ד, ועי' רש"י נדה מו, ב, בד"ה איסורי, ולכן אי אפשר להטיל עליו חיובי מצוות מן התורה, וא"כ גם בנדו"ד איך אפשר לומר שיש עליו חיוב מה"ת להכין א"ע לגדלותו, הלא הוא אינו בגדר חיוב כלל מה"ת, ובשלמא בשאר עניני הכשר מצוה שפיר י"ל שהוא מחויב מה"ת להכין א"ע לפני המצוה לעבוד עורות לתפילין וכו' כיון שיש לו דעת ושייך להטיל עליו חיובים, אבל בקטן שהוא פטור מכל המצוות משום דלאו בני דיעה נינהו איך אפשר לומר שמן התורה יש עליו חיוב?

[ועוד, דמבואר בשו"ע או"ח סי' ל"ט דקטן פסול לכתוב תפילין דכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה, ומובן דזהו אפילו

באופן שהוא בעצמו צריך לכתוב התפילין בקטנותו בכדי שיהי' לו תפילין להניחן תומ"י כשיתגדל דליכא אחר וכו', הנה אין אומרים בזה דכיון שהוא מחוייב להכין א"ע לגדלותו לכן יש עליו חיוב גם מקודם מה"ת שיוכל לכתוב תפילין?].

*

ג. ג) ולפי מה שנתבאר בהשיחה י"ל בנוגע לכמה מצוות שמתחילב כשיגדיל, אבל הם צריכים גם פעולות לפני זה כשעדיין הוא בקטנותו, י"ל שיש עליו חיוב מה"ת בקטנותו כגון בנוגע לספירת העומר בקטן שנתגדל באמצע ימי הספירה, דכיון דאם לא יספור בקטנותו לא יוכל לספור בגדלותו, (דאף דכל יום הוא מצוה בפני עצמו ולכן מברכים בכל לילה ולילה, מ"מ בעינן שיספור כל הימים הקודמים, דאי אפשר לשני בלי ראשון וכו' וכמבואר בלקו"ש ח"א פ' אמור, (ובחידושים וביאורים לש"ס ח"א סי' ל"ז) במלא י"ל שיש עליו חיוב בקטנותו לספור, משום דע"ז יוכל לקיים מצוות ספירה כשיגדיל, ובאמת כן העלה בשו"ת ארץ צבי סי' י"ז, (והביא ראי' לזה מסנהדרין סח, ב, בנוגע לבן סורר ומורה דנידון ע"ש סופו, עיל"ש. אבל עי' במועדים בהלכה ע' רצ"ה שהביא זה וכתב ע"ז דאם לדין יש תשובה).

ועד"ז י"ל בנוגע לקטן שמתגדל בשבת, שיש ליו גם חיוב מה"ת בתוס' שבת, אף דאז עדיין הוא קטן, כי מכיון דמצד שבת בעינן גם לתוס' שבת מה"ת (כמבואר בשו"ע אדה"ז סי' תר"ח סעי' א') במלא יש עליו חיוב אפי' בקטנותו להכשיר א"ע לגדלותו שאז יהי' קיום השבת שלו בשלימות.

ועי' שו"ע אדה"ז או"ח סי' נ"ג סעי' י"ג דמי שמגיע לכלל י"ג שנה בשבת, אינו יכול להלות ש"ץ במקומות שמתפללין של שבת בע"ש מבעוד יום משום תוס' שבת, כיון דתוס' שבת אינו מועיל לענין שנות הנער עיל"ש, הנה אין זה סותר להנ"ל, דאף אם מחוייב בתוס' שבת מה"ת מ"מ אצלו אי"ז אלא בתור הכשר מצוה, ועדיין הוא קטן, ואינו יכול להוציא אלו שהם גדולים אז, ועוד אפ"ל דבתוס' שבת ליכא שיעור כמה צריך להוסיף, כמ"ש בשו"ע אדה"ז שם סעי' ג'.

ובכלל יש לקשר כ"ז עם מה שכתב הצ"ח בפסחים ג, ב, לענין קרבן פסח דלפני זמן החיוב ליכא חיוב על האדם להתקרב לירושלים בכדי שיוכל לקיים חיובו דאח"כ, דקודם

זמן המצוה לא מוטל עליו שום חוב, ובזה בלא דברי התוס' שם, אבל במנ"ח מצוה ה' המה ע"ז דאין אפשר לומר כן, אטו לולב ושופר לא יהי' מחוייב לקנות קודם ההג עי"ש, ועל' בשו"ת דבר יהושע ח"א סי' ב-ה שהאריך לבאר שיטת הצל"ח עי"ש.

*

ד. ד) בענין מה שהוזכר אודות מ"ש הרמב"ם (הל' נזירות פ"א ה"ב) שאם הגיע לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה שיעשה דאינו בן חיוב, יעולין גם בפיהמ"ש (נזיר יא, א) "ומה שאנו אומרים, שהוא כשכור שלא נשתקע בשכרו, ולא הגיע לשכרותו של לוט, שכל דבריו ומעשיו קיימין, ונענש על כל מה שהוא עושה ממה שראוי לו מן העונש, כמו הבריאים, אבל מי שהגיע לשכרותו של לוט, הרי כל מעשיו ודבריו בטליו, ואין דין עליו ולא דבר שחייב אותו בשום מעשה מן המעשים", כוונתו דלכך אפי' בכוס זה ליכא עליו שום איסור, והמקור לזה הוא מגמ' עירובין סה, א. כמ"ש בכס"מ שם.

ויש להוסיף גם במ"ש הרמב"ם בהל' מכירה פכ"ט ה"ה: ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו יודע מה עושה - אין מעשיו כלום, והרי הוא כשוטה או קטן פחות מכן ששה, עכ"ל.

*

ה. ה) במה שנתבאר בהתוועדות דש"פ צו אודות שיטת הרמב"ם (הל' קידוש החודש פ"א ה"ח) דאין מחשבין וקובעין חדשים ומעברין שנים אלא בא"י, דמוכח דגם החשבון צריך להיות דוקא בארץ ישראל, ונתבאר משום דגם זה נכלל בגוף המצוה דקידוש החודש ולכן צ"ל בא"י, יש להעיר דהתוס' חולק ע"ז, דעי' סנהדרין כו, א, ר' חייא בר זרנוקי ור"ש בן יהוצדק הו' קאזלי לעבר שנה בעסיא וכו' והקשו התוס' והלא עסיא הוא חו"ל? והירצו דלעבר היינו לחשוב עי"ש, וכ"כ המאירי שם "או שמא לא לעבר דוקא הלכו אלא לחשוב כו" משמע דסב"ל דחישוב מותר בחוץ לארץ, ועי' גם בתוס' שם יא, ב, בד"ה אין שכ"כ. וזה לא כדעת הרמב"ם הנ"ל, ועי' מנ"ח ריש מצוה ד' מה שכתב בזה, ועי' גם בשו"ת יביע אומר ח"ג חו"מ סי' א' בענין זה בארוכה, ושם הירץ קושיית התוס' לדעת הרמב"ם, ועי' בלקו"ש פ' בא תשד"מ בארוכה

שנהבאר ג"כ שיטת הרמב"ם דגם החשבון הוא מעיקר המצוה, וז"ל: (בסעי' ח')...איז נאכמער: דער עצם חשבון וואס בלי"ד "יחשבו וידעו אם יראה הירח" וואס דאס איז דאך בנוגע דעם גאנצן המשך פון מהלך הלבנה פון דעם גאנצן חודש - איז א טייל פון דער מצוה עשה גופא, די מ"ע איז ניט נאר דעם מקדש זיין דעם טאג פון ר"ח, נאר דעם יחשבו וידעו, אז אין דעם גאנצן המשך הזמן גופא שטייט בגלוי דעם "בשביל התורה . . ובשביל ישראל", יעו"ש באריכות הביאור שבדבר, וזהו כפי שנת' בשיחה זו.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ו. בהגש"פ עם לקוט טעמים ומנהגים מכ"ק אדמו"ר שליט"א, הובא כמה פעמים, שדרכו של אדה"ז בהגדה שבסידורו להביא הנהגות הנחוצות לדעת בשעת הסדר (ראה בהפיסקא "ויברך" שבברכת על אכילת מרור (ע' לה) שמציין כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע מפני מה לא העתיק מ"ש בשו"ע שלו (תע"ה סל"ח) - וכן מנהגנו - שצריך לכוון לפטור בברכה זו גם מרור שבכורד". וראה גם שם ע' לז וע' סט (הוצאת שנת ה'תשמ"ו ואילך) על הפיסקא "ויזהר שלא ישתה אחר אפיקומן").

ועפ"ז צ"ע מדוע אין מובא בהגדת אדה"ז ע"ד המנהג דמזיגת כוסו של אליהו, שהובא בשו"ע אדה"ז סו"ס ת"פ. ואכן הובא מנהג זה וטעמיו כו' בהלקוטי טעמים ומנהגים שבהגדת כ"ק אדמו"ר שליט"א סוף ע' מב. אבל בפנים הגדת אדה"ז לא נזכר מזה.

ואולי הביאור פשוט עפ"י הלשון בשו"ע אדה"ז סו"ס ת"פ שם וז"ל: ונוהגין במדינות אלו למזוג כוס א' יותר מהמסובין וקורין אותו כוס של אליהו הנביא. ועפ"י הידוע ומובא בכמה שיחות (ומצויין להקדמת ס' שער הכולל) שסידור אדה"ז הוא נכתב עבור כל א' ושוה לכל נפש. ולכן כוסו של אליהו שהוא רק מנהג "מדינות אלו" לא נרשם בהגדה שבסידור השוה לכל נפש.

הרב אליהו מטוסוב
- תושב השכונה -

ז. בנוגע למה שנתבאר בהתוועדות קודש דאחש"פ ש.ז. - בענין ל"ב צירופים של היום שהם ל"ב צירופי שם הוי', ולכאורה הרי בשם הוי' ישנם ד' אותיות, וא"כ איך יוצא שיש ל"ב צירופים?

וע"ז נתבאר שבשם הוי' ישנם ב' אותיות שוות - אות ה' - וע"כ זה נחשב לצירוף של ג' אותיות בלבד, וע"כ ישנם ל"ב צירופים. ע"כ מהוכן השיחה.

ולכאורה מבואר בכ"מ בדא"ח שביום שולטים הצירופים של שם הוי' ובלילה שולטים הצירופים של שם אדנ-י, ועפ"י מה שנתבאר בשיחה צ"ב איך ישנם ל"ב צירופי הלילה, דהלא בשם אד-ני אינם ד' אותיות, ואין ביניהם אות שווה?

ובדוחק ל"ל דמאחר שביום ישנם צירופים מג' אותיות ע"כ גם בלילה צ"ל מג' אותיות, אבל צ"ל מה הביאור בכ"ז.

הת' שאול משה אליטוב

- תות"ל 770 -

ח ס י ד ו ת

ח. בס' לקוטי לוי יצחק לזח"ג פ' צו (ע' רסב - מעמודי הספר) ז"ל: שאיתא במגילה דכ"ט ששכינתא שריא בבבל שרב אמר בבי כנשתא דהוצל ושמואל אמר בבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא, והוצל הוא למטה מנהרדעא כמ"ש בערוך מע' שף א' ע"ש. ע"כ. (ומבאר שם בהרחבה הלשיתתי' דרב ושמואל).

והובאה פיסקא זו בס' "מפתחות ללקוטי לוי יצחק" ע' 100. ומציין שם המו"ל בתוך חצאי מוסגר: "גירסת הרב המחבר צ"ע". וכוונתו להעיר שלפנינו בש"ס הגירסא שונה: "שכינה כו' בבבל היכא, אמר אביי בבי כנישתא דהוצל ובבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא" ואינו פלוגת רב ושמואל.

אמנם תמיהתו מיותרת, דבלקולו"צ כאן קאי בגירסת הערוך שהיא פלוגת רב ושמואל, כמו דמציין בעצמו בסמוך (כמצוטט לעיל) לס' הערוך.

הרב אליהו מטוסוב
- תושב השכונה -

קונטרס י"א ניסן

ט. בקונטרס י"א ניסן ש.ז. סוס"ו וז"ל: ועפ"ז יובן מה שיזכירו יצי"מ גם לע"ל, אף שהגילויים דלע"ל הם נעלים יותר (נפלאות) מהגילויים שהיו ביצי"מ, כי מכיון שהמשכת בחי' האוצר הוא דוקא בשביל נצחון המלחמה, ולע"ל לא תהי' שום ממלחמה עם היצר שהרי ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, לכן יזכיר יצי"מ גם אז, בכדי שיהי' גם המעלה שבאתכפיא, המשכת בחי' האוצר, וגם המשכה זו תהי' בתכלית הגילוי (ככל הענינים דלעתיד), ולא יכנף עוד מוריק.

ודורש ביאור: מכיון שלע"ל "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ולא יתכן אז העבודה דאתכפיא, אי"כ היאך יהי' המעלה דאתכפיא (לע"ל) כאשר יזכירו את יצי"מ, מה מועיל הזכרון כאשר אין שייך אז עבודה זו?

ולכאורה הי' אפשר לומר עפ"י מה שדיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א כמה פעמים שכל זכרון ע"פ תורה דארף מאן דאכ איבערלעבן כבפעם הראשונה, וכאותו שנתעלף בציירו לעצמו שהולך למלך - ועפ"ז הי' אפשר לבאר דאף שהעבודה דאתכפיא אינו שייך לע"ל מכיון שאת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אבל גם לע"ל הרי יכולים צו איבערלעבן העבודה דאתכפיא.

אבל לכאורה אי"ז מספיק. דהא גופא דורש ביאור: מכיון שהמצב דלע"ל הוא באופן ד"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ז.א. שאז נהי' במעמד ומצב אחר לגמרי מאשר אנו נמצאים עכשיו, והאיך שייך איבערלעבן בהמעמד ומצב דלע"ל את העבודה דזמן הזה?

ואולי י"ל: עפ"י משנת"ל בהמאמר (ס"ג) שפתיחת הצינור על ענין הגאולה גם דגאולה העתידה הוא ביצי"מ, אשר היא נמשכת כל זמן הגלות עד גאולה העתידה שלכן נאמר "כימי" - לשון רבים. נמצא, שגם לע"ל יש בו מענין יצי"מ, מכיון שהיא היא הגורמת את גאולה העתידה.

בסגנון אחר קצת: בגאולה העתידה ישנם שני ענינים: (א) מצ"ע, לאחר ש"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ענינה אתהפכא. (ב) מצד זה שהיא בא בכח הגאולה דיצי"מ, יש בה גם העבודה דאתכפיא.

הרב שלום חאריטאנאוו
- תושב השכונה -

פ ש ו ס ו ש ל מ ק ר א

י. בתחלת הפרשה כתיב כמה ציווים שאמר משה לאהרן בנוגע לקרבנות של יום השמיני למילואים, הן בנוגע להקרבנות שהי' צריך להביא בעצמו (עגל בן בקר, ואיל), והן בנוגע לקרבנות שבני ישראל היו צריכים להביא (שעיר עזים, עגל וכבש, שור ואיל ומנחה).

והנה ודאי שהי' ציווי מהשם לתברך למשה בנוגע לזה, וכמו שנאמר כמה פעמים: "כאשר צוה השם את משה".

ואם כן צריך להבין:

למה בנוגע להנהגת שבעת ימי המילואים נאמר בפירוש בתורה שהשם לתברך צוה למשה רבינו, בנוגע להקרבנות והנהגות שהיו צריכים להביא ולעשות בלמים אלו.

משא"כ בנוגע ליום השמיני לא נאמר בפירוש שהשם לתברך דיבר עם משה וציווה לו כל זה, רק נאמר שמה עשה כל מה שצוה לו השם לתברך. (אין לשאול שאלות למה במקום אחד כתוב מפורש שציווה ה' את משה, ובמקום שני לא נאמר, כמבואר בהשיחות - המערכת).

*

יא. בפירש"י ד"ה ולזקני ישראל (טו, א): להשמיעם שעל פי הדבור אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס, עכ"ל.

ועיין בשפתי חכמים, וז"ל:

ואף על פי דלעיל בפ' הקודמת כתיב (ח, ה) ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' ופרש"י שלא תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה אם כן למה צריך להשמיעם שנית שעל פי הדיבור נכנס לשמש.

י"ל דהכא בא לאשמועינן שעל פי הדיבור נכנס לשמש אף בכהונה גדולה שהיא עבודה אחרת מעבודת כהן הדיוט, עכ"ל.

אבל עוד צריך להבין:

(א) למה בפרשת צו (ח,ה) דיבר משה אל העדה, בנוגע לזה.

משא"כ בפרשתינו קרא רק לזקני ישראל.

והגם שבפרשת צו עשה משה על פי הדיבור, משא"כ בפרשתינו שלא מצינו שנצטווה על זה.

אבל עדיין אינו מובן למה לא קרא משה גם כאן כל העדה (1).

(ב) השינוי בלשון רש"י:

בפרשת צו:

(ואל יאמרו) לכבודי ולכבוד אחי אני עושה".

בפרשתינו: "(ולא יאמרו) מאליו נכנס" (2).

*

(1) הנה באמת גם כאן קרא כל העדה (פסוק ט,ה) והביאור בזה בפ' צו כשמשה חילןך אהרן לעבודה קרא כל העדה שידעו שמה שמחנך אהרן לעבודה הוא ע"פ ציווי ה'. והנה ביום השמיני כבר שימש אהרן בכהונה (גדולה) בעצמו, ולכן מתחלה קרא משה רק לזקני ישראל, שיראו איך שכל עבודת הקרבנות הוא ע"י אהרן, ואהרן הוא זה שיצווה את בני"י שיקחו קרבנות וכו' (פסוק ט,ג) ואם היל' משה קורא כל העדה מתחלה לא היתה נליכר כ"כ הבע"ב' טישקליט של אהרן על עבודת הקרבנות ורק לאחר שאהרן צוה אותם שיביאו הקרבנות אז ורק אז באו כל העדה (כאלו ע"פ ציוויו של אהרן וכו').

(2) כי בפ' צו היל' משה עושה כל העבודות לכן נאמר "אני עושה", משא"כ כאן שאהרן עבד כותב רש"י "מאליו נכנס" ופשוט.

יב. בפירש"י ד"ה קח לך עגל (ט, ב): להודיע שמכפר לו הקב"ה עם עגל זה על מעשה העגל שעשה, עכ"ל.

עיון בפרשת תצוה בפירש"י ד"ה פר אחד (כט, א): לכפר על מעשה העגל שהוא פר, עכ"ל.

והנה לכאורה בפרשת תצוה מדבר בנוגע לכפרת כללות בני ישראל, משא"כ בפרשתנו מדבר בנוגע לכפרת אהרן במיוחד.

אבל צריך להבין:

(א) למה משנה רש"י בלשונו,

שבפרשתנו אומר רש"י: "להודיע שמכפר לו וכו'" משא"כ בפרשת תצוה: "לכפר על מעשה וכו'" (בללי הוספות תיבת "להודיע"). (3).

(ב) למה מעתיק רש"י תיבת: "קח", מן הכתוב, ובפרשת תצוה אין רש"י מעתיק תיבת: "קח" הנאמר קודם "פר אחד".

מה שרש"י מעתיק תיבת: "לך" מן הפסוק בפרשתנו (4) אולי אפשר לומר שמתיבה זו מכריח רש"י שזה הי' שילך במיוחד לאהרן. אבל תיבת: "קח" לכאורה אין מוסף שום הבנה בפירוש רש"י (5).

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

(3) עי' רא"ם. שהקשה כעין זה.

(4) עי' שפ"ח שמתרץ כעין זה.

(5) אולי י"ל בכללות הענין בד"א עכ"פ שלקחת הפר ע"י משה הי' לכפר על מעשה העגל - בכללות, אבל כאן בתוסף ב' פרטים א' "להודיע" שעכשיו נודע לאהרן (ולכל בנ"י) שמכפרים לו על עון העגל ועוד פרט נוסף בזה שבחטא העגל י"ל שהיו ב' דברים, א' שעל"ז חטאו כל ישראל, ב)

יג. פרק ט' פסוק ז' בד"ה את חטאתך ופי' עגל בן בקר
ובד"ה זאת עולתך ופי' איל ובד"ה קרבן העם ופי' שעיר
עזים ועגל וכבש וכו' לכאורה מאי קמ"ל הא כתיב לעיל
(ב,ד).

הת' יוסף יצחק פיקארסקי
- תלמיד במתיבתא -

יד. בפירש"י ד"ה ועל פני כל העם אכבד (י,ג): כשהקב"ה
עושה דין בצדיקים מתירא ומתעלה ומתקלס אם כן באלו כ"ש
ברשעים וכן הוא אומר נורא אלקים ממקדשיך אל תקרי
ממקדשיך אלא ממקודשיך, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) רש"י בא כאן לפרש לכאורה השייכות של "בקרובי
אקדש" ל"ועל פני כל העם אכבד",

ועל זה ה" מספיק אם ה" אומר: "כשהקב"ה עושה דין
בצדיקים מתכבד" ותו לא.

ולמה מביא הלשונות: "מתירא ומתעלה ומתקלס". והרי
הבן חמש למקרא יודע הפירוש של תיבת: "אכבד". ועיקר
לשון הפסוק אין רש"י מביא.

(ב) ועיין בפרשת בשלח בפירש"י ד"ה ואכבדה בפרעה

החטא מה שאהרן עשה את העגל וכאן מדגיש רש"י
שהקב"ה הודיע שמכפר גם על "מעשה העגל שעשה".
ולכן מביא רש"י גם מלת "קח" כאלו נאמר שה"קחה" של
אהרן את העגל הזה מסמלת לנו שהקב"ה מכפר לו על מה
שלקח מבנ"י את הנזמים ועשה את העגל, משא"כ בפ' תצוה
שמה לבדו לקח את הפר ולא אהרן ה" רק כפרה על מעשה
העגל בכללותו (בנוגע לכל ישראל) אבל לא בנוגע למה
שעשה אהרן.

המערכת

טו. (יד,ד): כשהקב"ה מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד עכ"ל.

וצריך להבין השינויים בין ב' פירושי רש"י אלו:

שבפרשת בשלח אין רש"י אומר: "מתירא ומתעלר ומתקלס", רק: "מתגדל ומתכבד".

משא"כ בפרשתינו אומר: "מתירא ומתעלה ומתקלס", ואינו אומר: "מתכבד", שזה לשון הכתוב (כנ"ל).

ג) בפסוק כתיב: "אכבד", ולמה אומר רש"י: "מתירא", לראה מאן דכר שמי'.

במילא מה שרש"י אומר: "מתעלה ומתקלס" מובן על כל פנים בדוחק, שבא לפרש ביותר בלאור תיבת "אכבד",

אבל לראה וכבוד הם לכאורה שני דברים נפרדים.

*

טז. בפירש"י ד"ה וידם אהרן (י,ג): קבל שכר על שתיקתו וכו'.

א) וצריך להבין:

מה נוגע זה כאן. ועיין בשפתי חכמים, אבל לכאורה דבריו צריך עיון (6).

ב) עיין בפירש"י ד"ה דברו אל בני ישראל (יא,ב): את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת המקום מאהבה, עכ"ל.

וצריך להבין:

6) יש להוסיף קצת בדברי השפ"ח דק"ל לרש"י דהתיבות וידם אהרן מיותרות דאי לא הו' כתוב זה הילתי ג"כ יודע ש'וידם אהרן'.

המערכת

(א) למה בד"ה הראשון אומר רש"י: "(קבל שכר על) שתיקתו", ואינו אומר: "דמיתתו", כלשון הכתוב, וכלשונו בד"ה השני: "(שהושו) בדמיתה", ואינו אומר: "בשתיקה".

(ב) למה אין רש"י אומר בד"ה הראשון: "שקבל גזירת המקום מאהבה על דרך שאומר בד"ה השני".

(ג) מאין יודע רש"י מפשטות הכתובים שקבלו גזירת המקום "מאהבה".

*

לז. בפירש"י ד"ה הנותרים (י, יב): מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל וכו', עכ"ל.

וצריך להבין:

גם בפסוק (י, ו) כתיב: "...ולאלעזר ולאיתמר בניו גו'".

ולמה לא נאמר שם שהם "נותרים".

וממה נפשך אם נוגע לידע דבר זה כאן היל' להכתוב להודיע לנו זה בפעם הראשון שנזכר אלעזר ואיתמר (שהם "בניו" של אהרן) אחר מיתת נדב ואביהוא.

ואם בפסוק (ו) אין נוגע לידע זה, למה בפסוק (יב) נוגע לידע זה.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

יח. פרק י פסוק טז "ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים" קשה דלעיל בפסוק יב כתיב ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים ורש"י מעתיק הליבת הנותרים ומפרש מן המיתה, מלמד שאף עליהם נקנס מיתה וכו'.

לכאורה קשה לרש"י אמאי צ"ל הנותרים בפסוק יב ולכך

פל' כנ"ל, וא"כ קשה למה כאן בפסוק ט"ז, תיבת הנותרים אינו מיותר, (אינו בא ללמדנו כלום).

הת' יוסף יצחק פיקארסקי
- תלמיד במתיבתא -

יט. בפירש"י ד"ה בנבלתה (יא,לט): ולא בעצמות וגידים ולא בקרנים וטלפים ולא בעור, עכ"ל.

א) עיין בפירוש התורה והמצוה מהמלבי"ם וז"ל: מלת בנבלתה מיותר שדי לומר הנוגע בה, וכן מ"ש האוכל מנבלתה והנושא את נבלתה, הרי ג"פ נבלתה מיותר. ועוד נמצא בפ' זו שמונה פעמים נבלתה והם ד' בבהמות טמאות, וד' בשרץ, הרי י"א פעמים שכתוב מלת בנבלתה, עכ"ל.

וצריך להבין למה מפרש רש"י רק תיבת "נבלתה" הנאמר בפסוק זה ולא שאר פעמים.

ב) למה אומר רש"י ג פעמים תיבת "ולא", ואינו אומר "ולא בעצמות וגידים וקרנים וטלפים ועור".

ועיין בפירש"י ד"ה מבשרם (יא,ח): על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידים וקרנים וטלפים, עכ"ל.

הרי כאן אין רש"י אומר: "ולא על עצמות וגידים ולא בקרנים וטלפים", רק אומר: "ולא" פעם אחת.

ג) יש עוד שינויים בין שני פירושי רש"י אלו:

בד"ה בנבלתה מוסיף רש"י: "ולא בעור", משא"כ בד"ה מבשרם אינו אומר זה.

בד"ה מבשרם מתחיל: "על בשרם באזהרה" (ולכאורה תיבות אלו מיותרים). משא"כ בד"ה בנבלתה אינו אומר: "בנבלתה באזהרה" (7).

7) זה פשוט כי כאן אין שום לאו (אזהרה).

כ. בפירש"י ד"ה והנשא את נבלתה (יא, א):

חמורה טומאת משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו וכבד בגדיו, עכ"ל.

וצריך להבין:

רש"י כבר פירש זה בד"ה וכל הנשא מנבלתם (יא, כה) וז"ל שם: כ"מ שנאמרה טומאת משא חמורה מטומאת מגע שהיא טעונה כבוס בגדים, עכ"ל. (8).

*

כא. בפירש"י ד"ה וטמא עד הערב (יא, א): אע"פ שטבל צריך הערב שמש, עכ"ל.

וצריך להבין:

לשון כזה נאמר כמה פעמים קודם פסוק זה, בפסוקים (כד, כה, כז, כח, לט) ולמה לא פירש רש"י שם מהו הפירוש של טמא עד הערב (9).

ולאידיך גיסא:

למה צריך רש"י לפרש זה בפסוק (מ), לאחר שכבר נאמר בפירוש בפסוק (לב): ... במים יובא וטמא עד הערב וטהר.

ועיין שם בפירש"י בד"ה במים יובא.

*

כב. בפירש"י ד"ה ונטמאתם במ (יא, מג): אם אתם מטמאין בהן בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה, עכ"ל.

(8) עי' שפ"ח שמתרץ זה.

(9) עי' רא"ם וגו"א מה שתירצו ע"ז.

ובד"ה והייתם קדושים (יא, מד): לפי שאני אקדש אתכם למעלה ולעולם הבא, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) למה בנוגע לטומאה (בד"ה הראשון) אומר רש"י: "ובישיבת מעלה",

משא"כ בנוגע לקדושה (בד"ה השני) אומר: "למעלה" (בלי הוספת תיבת: "ובישיבת").

(ב) בד"ה הראשון אומר רש"י תחילה "בעולם הבא" ואח"כ "ובישיבת מעלה",

משא"כ בד"ה השני אומר תחילה "למעלה" ואח"כ לעולם הבא. (10).

*

כג. בסוף הפרשה נאמר שני פסוקים זה אחר זה (מד-מה) ובשניהם נאמר: "...והייתם קדושים כי קדוש אני".

וצריך להבין למה אין רש"י מפרש זה כדרכו בכל מקום לפרש ענין כגון זה.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

(10) אולי א"ל (לחידודא עכ"פ) דרש"י נקט בדרך לא זו אף זו ולהבין חמש למקרא נראה שענין הטומאה שייך יותר בעולם הבא (שאז יהי' בע"ח טמאים) מבישיבת מעלה (ששם אין נמצאים לכאורה בע"ח טמאים) ולכן גבי טומאה אומר רש"י שלא רק שליטמאו בעוה"ב אלא גם בישיבת מעלה, ולגבי קדושה להיפך שלא רק שיהיו קדושים למעלה (שאינו שייך שם טומאה) אלא גם בעוה"ב.

המערכת

רשימת בלאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירשיי דפ' תזו"מ

נת' בהתוועדות	ד"ה	פרק ופסוק
תזריע תשכ"ה	אשה כל תזריע.	יב, ב
תזריע תשכ"ז (א)	תשב.	יב, ד
תזריע תשכ"ז (ב)	בדמי טהרה (הא').	שם
תזריע תשכ"ז (ב)	בדמי טהרה (הב').	שם
תזריע תשכ"ז	ימי טהרה.	שם
תזריע תשכ"ז (ג)	לא תגע.	שם
תזריע תשכ"ז (ג)	בכל קודש.	שם
תזריע. (מצורע) תשמ"א (ד)	וטהרה.	יב, ז
	למה אין רש"י מפרש מדוע מתחיל ענין חדש - "נגע צרעת כל תהי' באדם, הרל גם	יג, ט

בפסוקים שלפנ"ז
 מדובר אודות ענין
 הנגעים, ולכאורה ה'י'
 צריך להתחיל מיד
 בתוכן פסוק שלאח"ז
 דין פרסי - כאשר
 יש "שאת לבנה בעור
 גו' ומחית בשר חי
 גו'י", ללא ההקדמה
 "נגע צרעת כי תהי'
 באדם".

תזו"מ תשמ"ב

יג, יב-יג

למה אין רש"י מפרש
 כיצד יתכן שכאשר
 פשיון הנגע הוא בכל
 הגוף, "כולו הפך לבן",
 הרי זה סימן טהרה
 מאחר שפשיון הנגע הוא
 סימן טומאה (כמ"ש
 לעיל).

תזו"מ תשמ"ב

יג, לט

למה אין רש"י מפרש
 "טהור הוא" ע"ד
 שמפרש לקמן פסוק מ'.
 תזריע תשד"מ
 (ה)

יג, מ

קרח הוא טהור הוא.
 תזריע תשד"מ
 (ה)

יג, מא

למה אין רש"י מפרש
 "טהור הוא" ע"ד
 שמפרש לעיל פסוק מ'.
 תזריע תשד"מ
 (ה)

יג, נח

וכובס שנית.
 תזריע תשכ"ה
 (ו)

מצורע תשכ"ה (ז)	זאת תהי' תורת המצורע.	יד, ב
מצורע תשמ"ו	חיוח.	יד, ד
מצורע תשמ"ו	טהורות.	שם
מצורע תשל"ל (ח)	תנוך.	יד, יד
מצורע תשל"ל (ט)	בוהן.	שם
מצורע תשמ"א (י)	ונחתגי נגע צרעה.	יד, לד
מצורע תשל"ג	למה אין רש"י מפרש התיבות "וכפר על הבית".	יד, נג
מצורע תשל"ו (יא)	וכלי חרש (בדפוסים שלפנינו נדפס חרס וצ"ל חרש - המעתיק) אשר יגע בו הזב.	טו, יב
מוש"פ תזז"מ תשל"ט	והזרתם.	טו, לא
מצורע תשמ"ו	ולא ימותו.	שם

מצורע תשכ"ה (יב)	זאת תורת הזב.	טו, לב
מצורע תשכ"ה (יב)	ואשר תצא ממנו שכבת זרע.	שם
מצורע תשכ"ה (יב)	והזב את זובו.	טו, לג

א) ז' 80-91. ב) שם 82-91. ג) שם 83-91. ד) תזריע
תשד"מ. ה) תזריע תשמ"ה. ו) ז' 92-99. ז) יב 78-82. ח)
יז 157-165. ט) שם 158. י) מצורע תשד"מ. יא) יז
166-171. יב) 81-88.

הרב יוסף יצחק שגלוב
- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

פירש"י על התורה הוא הספר הנפוץ ביותר, הן בכתבי יד שנמצאים בכל ספריות ספרים שלמים או קטעים למאות.

וכן הספר הראשון שנדפס בלשון הקודש הוא פירוש רש"י על התורה.

כל מעתיק ומוציא לאור רצה לשפר ספרו הגיה והוסיף ותיקן, וע"י זה נחרבו השינויים מספר לספר.

המדפיס הראשון אברהם גרטון שהדפיס בריגיו קאלברליה בשנת רל"ה, אינו מוסר מכמה כתבי יד הגיה וכו', אבל המדפיס השני שלמה אלקאבץ שהדפיס בספרד בשנת רל"ו מוסר בקולופון "ברוך אשר עזרני כי הגהתי מסברא עם הספר שהנחני" הלינו שהגיה הספר מכתבי יד וגם "מסברא".

ומכאן ואילך כל מדפיס הגיה מסברא או מדפוסים אחרים וע"י זה נחרבו השינויים וכו'.

לפני היו הט' דפוסים העריסה הראשונים שנדפסו עד שנת רנה. והם:

(א) דפוס קאלברליה משנת רלה (ב) וואדאלהגארה רלו

(ג) רומי רמ (ד) בולניא רמב

(ה) שונצינו רמז (ו) אושאר רנ

(ז) ליסבון רנא (ח) נאפולי רנא

(ט) זמורא רנב (י) ק כת"י קעמבריגש

(יא) ס, ע, פ, עפ"י כת"י סימנאר בני"י.

(יב) דפוס רש"י שנדפס מכת"י תימן תשמ"א יצא לאור ע"י ליהמן-הורביץ.

חוץ מזה היה לפני רש"י ברלינר - הוצאה השני'.

ורש"י על התורה הוצאת-שעוועל.

הפנים הוא מהדפוס הנפוץ "ווילנא" מקראות גדולות.

מב' פסוקים אלו אפשר לראות השינויים, וחסר ויתיר, והוספות שהוסיפו. יש הוספות ותיקונים שהמדפיסים "תיקנו" לפי ספרי הדפוס שהיה לפניהם כמו לפי הנוסח מתורת כהנים או מהגמרא שהיה לפניהם.

אבל באמת לרש"י היתה נוסחא אחרת, או שינה הלשון מצד איזה טעם, (לרוב רש"י אינו מעתיק הלשון כמו שהיה לפניו, וגם זה צריך לימוד).

אין כאן המקום להאריך בזה, וגם בטיב השינויים רק ציינתי אחדים.

בחרתי בפ' צו - ליום הבהיר ל"א ניסן. *

פ' צו ו,ב

צו את (א) אהרן. [ת"כ (ב)] אין צו אלא לשון (ג) זרוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך (ד) הכתוב (ה) לזרז (ו) במקום (ז) שיש בו חסרון כיס: זאת תורת העלה וגו'. (ח) הרי (ט) הענין הזה (י) בא ללמד על (יא) הקטר חלבים ואברים שיהא (יב) כשר כל הלילה וללמד (יג) על (יד) הפסולין איזה אם (טו) עלה ירד ואיזה (טז) אם עלה (יז) לא ירד שכל (יח) תורה (יט) לרבות הוא בא (כ) לומר (כא) תורה אחת לכל העולים (*יט) ואפי' פסולין שאם עלו (כב) לא ירדו: הוא העלה. למעט (כג) את (כד) הרובע ואת (כה) הנרבע (כו) וכיוצא בהן שלא הו' פסולין (כז) בקדש (*כז) שנפסלו קודם

* הערה זו הגיע לידינו בהשבוע שלפני ל"א ניסן, והי' צריך להכנס בהגליון שיצא לכבוד יום מלכינו ל"א ניסן, ומפאת סיבות טכניות לא הספקנו להדפיסו אז. ועם הכותב והוקראים הסליחה.

שבא (כח) לעזרה (כט) [כל (ל) הענין בת"כ וזבחים פ"ג ופ"ד]: **מדו בד.** היא הכתונת ומה ת"ל מדו שתיא כמדתו (לא): **על בשרו.** שלא (לב) יהא דבר חוצץ בינתים (לג) [ת"כ ערכין ג']:: **והרים את הדשן.** (לד) היה (לה) חותה מלא המחתה (לו) מן המאוכלות הפנימיות ונותנו (*לו) במזרחו של כבש [תמיד כ"ד]: **הדשן אשר תאכל האש את (לז) העלה.** ועשאתה (לח) דשן (לט) מאותו דשן ירים (מ) תרומה ושמו (מא) אצל המזבח: **(על*) המזבח.** מצא אברים שעדיין (מב) לא נתאכלו מחזירן על המזבח לאחר שחתה גחלים (מג) אילך ואילך ונטל מן (מד) הפנימיות שנאמר (מה) את העולה על המזבח. בר"י): **ופשט את בגדיו.** [יומא כ"ג] אין זו חובה אלא ד"א שלא ילכלך בהוצאת (מו) הדשן בגדים שהוא משמש בהן (מז) תמיד בגדים שבשל בהן קדרה לרבו (מח) אל ימזוג בהן (מט) כוס לרבו לכך ולבש בגדים (נ) אחרים פחותין מהן: **והוציא את הדשן.** (נא) (תמיד כ"ח) הצבור (נב) בתפוח (נג) כשהוא (נד) רבה (נה) ואין מקום למערכה (נו) מוציאו משם ואין (נז) זה חובה בכל (נח) יום אבל (נט) התרומה חובה (ס) בכל (סא) יום:

(א) את אהרן - אזסעקל ליתא.

ובזה מתורץ הקושיא למה מעתיק רש"י תי' אלו, אף שאינו מפרש רק תי' צו.

(ב) [תי"כ] - תיבה זו ליתא בכל הדפוסים, וזהו הוספת המו"ל מהדפוסים האחרונים.

(ג) לשון אבוק וברמב"ן (הוצאת שעוועל).

ובת"כ מזרחי. ליתא תי' זו.

לא-ס, לשון צואה.

ותי' זו ליתא בכמה מפרשים שמביאים דברי רש"י.

(ד) צריך הכתוב א הכתוב צריך.

גט וברמב"ן היה צריך [ט- צורך].

ראה בתו"כ בהגהת הגר"א.

לא-ס, מצריך.

(ה) הכתוב ז ליתא.

(ו) לזרז - ט ליתא ונוסף בין השורות בכת"י.

(ז) במקום - אבדהזחטי לא-ס, ע, תו"כ מקום

- אבל ברלינר הכניס תי' זו בסוגריים והשאיר תי' במקום. שעוועל "במקום" ולא העיר לגי' ברלינר.

וברש"י ליהאן-הורביץ נוסף: לאמר להזהיר גדולים על הקטנים" ע"ש בהערות.

(ח) וגו' בכל דפוסים הראשונים וכת"י ליתא זהו הוספת המדפיסים, ברלינר-שעוועל לא העירו ע"ז.

(ט) הרי ט ליתא.

(י) הזה ט זה לא-פ, ליתא

(יא) על אגדהזטי יאס, ע, פ, יב ליתא

ברלינר שעוועל לא העירו ע"ז.

(יב) שיהא ברמב"ן שהוא.

(יג) וללמד בו ליתא.

(יד) על ו ועל יב ליתא.

(טו) אם עלה א ליתא

בו וברמב"ן מהם אם.

טז) ואיזה אם בו וברמב"ן ואיזה מהם.

יז) עלה אבו ליתא ואיזה לא ירד.

יח) שכל תורה. שאם עלה לא-ע, ליתא.

יט) תורה אגזטי לא-ס,פ,יב וברמב"ן הורת

ברלינר העמיד בסוגריים.

שעוועל ציין במורכיים ולא העיר.

ועיקר הגי' "תורת" דהרלבוי הוא מת' "הורת"
ראה הגה"ת הגר"א בתורת כהנים שם.

*יט) תורה לרבות הוא בא לו תורה אחת לכל העולים.

א שכל תורת ללמוד תורה אחת לכל העולים.

כ) בא בו ליתא

כא) לו ברמב"ן ליתא

כב) לא ירדו ח נוסף: כגון שהיה פסולן בקדש, אחר
שנשחטו ושנתקדשו בכל.

כג) למעט אבגהוזחי לא-ס,ע,פ,יב מיעט

ברלינר העמוד בסוגריים.

שעוועל ליהמן-הורביץ הדפיסו ולא העירו.

כד) את בוי לא-ע, ליתא

ג מיעט רובע ונרבע

כה) ואת בו ליתא

כו) הנרבע וי והנרבע

כז) פסולן לא-ס, פוסלה

* (כז) שנפסלו קודם שבא לעזרה דהזיא-ס, ליתא

ברלינר לא העיר על זה

(כח) שבא אבגחלא-ע, שבאו.

(כט) לעזרה ג נוסף: שאם עלו ירדו.

ח נוסף: שאם עלו לא ירדו (על תל' לא נראה שיש מחיקה).

(ל) [כל הענין . . . ופ"ד] ליתא בכל הדפוסים הראשונים וכת"י.

(לא) כמתו ל יא-ס, נוסף: ומכנסי בד, ולהלן הוא או' ומכנסי פשהים יהיו [י על בשרו]: לו' על בד שהוא של פשתן, ומה ת"ל ללבש שוב במכנסים להביא מצנפת ואבנט שלא נאמרו כאן. [י ור' דוסא לא משוי הרמת].

הדשן, עבודה, ולא בעיא ד' בגדים וילבש שני בגדים שלא יהא דבר אחר [י ליתא] קודם למכנסים.

הוספה זו אינה לרש"י, הקטע הא' ומכנסי נאמרו כאן, נמצא בספר מושב זקנים ע' רנה בשם "הרי"י".

בכת"י ל נמצא כאן הפי': "על המזבח" שנדפס לקמן.

(לב) שלא ד ולא ה לא

(לג) בינתים ח נוסף: ד"א מלמד שאין לך בגד קודם ללבושו מן המכנסים כמו שאמר רז"ל במסכת יומא.

ראה פי' ר' חיים פלטיאל. ואין זה מפ' רש"י שמקורו של רש"י הוא תוי"כ ומגמרא ערכין ג, א, וראה בספר נחלה יעקב שכ' שאפשר יש גירסא אחרת בגמרא יומא דשם דרשו מפסוק אחרת בפ' אחרי.

(לד) והריס את הדשן - כנראה שזהו הוספה מפ' רבינו נוסף: "זו תרומת הדשן" - כנראה

שור.

(לה) היה א יהיה לב שהיה לא-ס, והיה

(לו) המחטה גיביא-ס, מחטה וכ"כ ברלינר.

*לו) ונותנון לא-ע, נותנו

לז) את העולה בו ליתא

לב וברלינר ושעוועל הדפיסו.

לח) ועשאתה בו ונעשה (ברלינר הכניס זה בסוגריים שעוועל לא העיר ע"ז והדפיס ועשאתה)

ג ועשתי

ט ליתא

לב ועשתי

י ועשה אותה

לט) דשן ט הדשן

מ) ירימ לא-ס, יביא

מא) ושמו אצל המזבח בו ושמו, כלו

ח ל'

ג הוא מלשון הכתוב ומוסיף: מלמד שטעון גניזה.

בדפוס בו, הוא התחלת דבור חדש: "עשאו, כלו" ע"פ גמרא פסחים כז,ב, וכבר העיר ע"ז בקונטרס "יוסף הלל" שאולי המדפיס סבר שהאי "כלו" הוא כמו כו', ע"כ הביא את כל הפסוק והשמיט תיבת "כלו". ברלינר ושעוועל לא העירו ע"ז.

*מא) (על המזבח . . בר"י) אבגדהוזיא-ע,פ, לב ליתא.

ראה תורה שלמה כאן אות מה*

ח ושם: על המזבח דרשו רז"ל.

י לא-ס, על המזבח נדרש מצא.

(מב) שעדיין לא נתאכלו ח שלא נתאכלו עדיין.

(מג) גחלים לא-ס, נוסף: על המזבח

(מד) מן לא-ס, את

(מה) שנאמר ח לקים את העולה על המזבח ושמו אצל המזבח, מלמד שטעון גניזה.

(מו) בהוצאת הדשן אבגוט רמב"ן ליתא.

(מז) בהן אבגוט נ': בהוצאת הדשן

(מח) לרבו אט ליתא

(מט) בהן כוס לרבו לכר בו נמצא במקומו: לו כס עמהו הוא מלשון הכתוב.

(נ) בגדים ... אחרים ז חסר ובמקומו: וילבש פחותים מהם

בגדים טל ליתא.

אחרים ב ליתא.

(נא) הדשן לא-פ, יב נוסף: שאר הדשן.

(נב) הצבור חטל לא-ס, ע, הדשן הצבור.

(נג) בתפוח לא-ס, כתפוח.

(נד) כשהוא ח כשהיא.

(נה) רבה ג מרובה.

(נו) למערכה בט במערכה א נוסף: להוציא.

(נד) ואין זה ח ואין הוצאה זו טיב ואין זו

(נח) בכל בדהוצטיא-ס,ע, לכל וברלינר ושעוועל "בכל" ולא העירו.

(נט) אבל א אלא.

(ס) חובה אדח הוא חובה.

ג היתה חובה

ז יא-ע,פ,חובה היא.

(סא) בכל בהוטיא-ס,ע, לכל.

הרב אהרן חיסריק
- תושב השכונה -

כה. בגליון יא ניסן מעיר הרב לוי יצחק קאגאן מספר הערות לספר אגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע ח"ג וח"ה, וחו חן לו על עצם הענין, שדוקא עי"ז יתבררו הפרטים המעורפלים הנזכרים באגרות, אלא שבמקרה זה איני יכול להסכים להערותיו:

(1) בע' נט ובע' שעז נזכר שליט וחילקתים במפתח לשני אנשים, והוא חולק עלי וטוען שאינם אלא אדם אחד; ואני איני יודע על יסוד מה: בע' שמז מדובר במנהל מחלקת החברה מפיצו השכלה בריגא, כמפורש בהערותי שם, ואילו בע' נט מדובר בדבר אסיפה שאירגנו בוולנא, ומנין לו שהם אדם אחד? אפשר שכן הוא, אך לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה!

(2) בע' ס נזכר הרמ"מ, ועל אף הדוחק שבזה

פירשתי שהכוונה לרמ"מ מאנעסזאן. והוא הולק עלי וכובר שהכוונה לר"מ מאדייעווסקי. ואני איני יכול לקבל דבריו בזה, אבע"א קרא ואבע"א סברא, אבע"א קרא: כל אחד משני אלו. בזכר בכרך שלפנינו עשרה פעמים וכל מקום שנאמר רמ"מ הכוונה לרמ"מ מאנעסזאן, ואבע"א סברא: כללות נושא הענין, לבא לימים אחדים לליובאוויטש, שהרבי יודיע על כך במברק לר"י ברלין, ושלא יוכל להתין בליובאוויטש יומיים מיותרים, כ"ז מתאים רק להנגיד העסקן הרמ"מ מאנעסזאן, שהר"י ברלין היפש הזדמנות להפגש אהו יחד עם הרבי נ"ע, ולא להרב ר"מ מאדייעווסקי שעבד בקביעות (במשך שנה זו) מטעם הרבי נ"ע בעניני הכלל, והרבה לשהות בליובאוויטש במשך תקופה זו.

(3) בע' פט "המכ" דק" פירשתי בהערות "דקאפוסט? דקאוונא?" ולא פירשתי הסברות לכאן ולכאו, מיראת האריכות המיותרת. הוא טוען שהוא המכתב הנזכר לקמו ע' צב מהאדמו"ר מקופוסט; אך שם מדובר במכ" שלא נכתב אל הרבי אלא אל הרח"ל. ולאידך גיסא יש מקום לשער שהכוונה להנזכר לעיל עו "הרצה"ר מק" ששם מדובר בקאוונא, ועל ההכתבות בינו ובין הרבי (בתקופה הסמוכה לשלפנינו) ראה בכרך א ע' רג בשוה"ג.

(4) בע' צד נזכר שלמה שאדאווסקי ובמפתח השמות לא מצאו. הכלל הוא שבמפתח השמות נרשם השם בצורתו הרגילה (אף במקום שבפנים האגרת נרשם בכהיב שונה) וכך גם כאן נרשם במקומו בערך סאדאווסקי.

(5) בע' קלח "מכבר כהבתי לכ" אשר הרמ"מ של' מנגד להשיבה". לדעתו היתה צריך לפרש שהמדובר בלישבת איש קבוע בפטרבורג. אני ציינהי שהוא המכתב דלעיל תרנג ששם כחוב מאין נקח ההוצאה וכו'. ושם גם מפורש כמה המדובר ומה עוד חסר.

(6) בע' קצא "אם החתו נק" רק בשם אחד שהוא כשמו (כמ"ש זאב) אינו יכולים לעשות השידוך" ובשוה"ג הוספתי "כנראה צ"ל אזלי", והוא הולך ומאריך בהשגתו על דברי ומדבריו אני רואה שלא פירשתי מספיק את דברי בהערה הקצרה שבשוה"ג, וסמכתי על המעיין שיבין שהמדובר בהותן ששמו זאב וואלף ובחתן ששמו זאב לבד, וע"ז כוחב שאם החתן נקרא רק בשם אחד משני שמות החתו [אזלי] יכולים לעשות השידוך.

7) בע' רצא "ההקדמה להביכל דמאסקווא" ובשוה"ג הוספתי "לא נתברר תוכנו". מהתוכן ברור שהמדובר בעסקנות ציבורית (ולא בכתי"ק) ואין כאן שום הסוואה, אלא שהביכל נכתב במאסקווא. וממה שמכנהו "ביכל" מוכח שמדובר בכתי"י ולא בספר מודפס, ולכן נכנס לערך "כתבי יד" במפתח ענינים.

לאח"ז מוסיף עוד 3 השגות להערותי שבכרך המישי:

1) בע' כ "אחרי תקופת המכינה? (פארבייטונגס פערעיאדע)" והוא מקשה מהו סימן השאלה. ובודאי יבין הקורא שהסימן שאלה הוא של המתרגם המקורי, שהסתפק בביטוי המתאים לתרגום תיבה זו, ואני בהעתיקי דבריו אין הדבר ברשותי להשמיט הסימן שאלה של המתרגם המקורי.

2) בע' רד "אצל" ובשוה"ג "אוצ"ל: [אצל] נידון דידן" והוא כותב ע"ז "אינו מתקבל כלל ואוצ"ל אצלנו", כיון שלא פירש מדוע אינו מתקבל כלל לא אוכל להשיב על דבריו, רק שמה שהוא רצה לתקן "אצלנו" אינו מתקבל כלל; פי' נידון דידן פירושו בנידון שאנו דנים בתשובה שלפנינו, וזהו סגנון הרגיל ביותר בכתיבת תשובה, אמנם "אצלנו" פירושו "בבית שלנו"; נכון הדבר שכל התשובה דנה בבית הרבי, אך בכל התשובה משטמט מלהשמש בסגנון זה, ועד כדי כך שבתחלת הסעיף שלפנינו כותב "ולענין הבנים" ולא "ובנוגע אלי" או "ובנוגע אלינו הבנים".

3) בע' קמ נזכרת "שיינדל" ולא פירשתי מי היא, שהרי מהתוכן מוכח שהמדובר בבת כ"ק אדמו"ר מוהרז"צ נ"ע, ולכן נרשמה במפתח שמות בערך הארנשטיין. והוא קבע בפשיטות שהכוונה לשיינדל דוליצקא, ועפ"ז השיג עלי במה שלא רשמתי בערך דוליצקא.

שלום דובער לויך
- העורך -

לעילוי נשמת

הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' אלחנן יהודה ליב ע"ה

בן הווי"ח אי"א הרה"ח הרה"ת ר' שמואל יצחק ע"ה

נפטר בשבת קודש פרשת ויצא, י"א כסלו ה'תשמ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

נדפס ע"י

אשתו מרת שיינדל תחי

בנו יוסף זוגי מרת הינדא בילא שיחיו

בנו יעקב זוגי מרת ברכה

וילדיהם מנחם מענדל, ש' ואל ואלטע יהודית שיחיו

בתו מרת חנה ובעלה שלום שיחיו האריטאנאו

בנו מנחם מענדל זוגי מרת פראדיל

וילדיהם אלחנן יהודא ליב, אסתר שרה וחי' מלכה שיחיו

ריצעס